

Krievijas uzsāktā kara dēļ pārvietoto bērnu pamattiesības ES

Latvija

2023. gada jūnijs

Izstrādātājs: Baltic Human Rights Society
Rīgas Juridiskā augstskola

Autors: Lolita Buka

Atruna

Šo dokumentu saskaņā ar līgumu pasūtīja Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA) kā pamatmateriālu projektam "Krievijas uzsāktā kara dēļ pārvietoto bērnu pamattiesības ES". Dokumentā ietvertā informācija un viedokļi var neatspoguļot FRA viedokli vai oficiālo nostāju. Dokuments ir publiski pieejams tikai caurskatāmības un informatīvos nolūkos un nav uzskatāms par juridisku konsultāciju vai juridisku atzinumu.

Saturs

1. Bērni, kas bēg no Ukrainas	3
1.1. Dati par bērniem, kas bēg no Ukrainas	3
2. Bērnu aizsardzība - tiesiskais regulējums, politiskas plānošana un procedūras	10
2.1. Bērnu tiesību aizsardzības iestāžu pienākumi	10
2.1.1. Bērni, kuri ieradušies bez vecākiem, tostarp nepavadīti un no ģimenes nošķirti bērni	10
2.1.2. No Ukrainas iestādēm evakuētie bērni	10
3. Aizbildnības/juridiskās pārstāvības kārtība no Ukrainas bēgošiem nepavadītiem bērniem	12
3.1. Bērni, kuri ieradušies bez pavadoņa	12
3.2. Bērni, kuri ieradušies bez vecākiem, bet kopā ar citiem ģimenes locekļiem, kaimiņiem vai ģimenes draugiem	14
3.3. Bērni, kuri ieradušies grupā no Ukrainas iestādes vai audžuģimenes (ar vai bez iecelta likumīgā aizbildņa)	15
3.4. Bērni, kuri ieradušies grupā, izmantojot privātas iniciatīvas, piemēram, futbola klubus (ar vai bez iecelta likumīgā aizbildņa)	16
4. Informācija un praktiskās problēmas, kas saistītas ar pamatpakalpojumu pieejamību bērniem, kuri bēg no Ukrainas	18
4.1. Vispārīga informācija un problēmas	18
4.2. Izaicinājumi bērniem, pastāvot vairākiem riska faktoriem/nelabvēlīgiem apstākļiem	20
5. Ieviestās politikas	21
5.1. Īpašs rīcības plāns un/vai integrēti pasākumi	21
5.2. Eiropas Bērnu garantija	21
5.3. Budžets	22

1. Bērni, kas bēg no Ukrainas

1.1. Dati par bērniem, kas bēg no Ukrainas

1tabula2, kas bēg no Ukrainas

Bērna kategorija	Reģistrācija s sistēma JĀ/NĒ	Bērnu skaits (pēc iespējas detalizētāk) (uz 2023. gada 30. aprīli, ja nav norādīts citādi)
Kopējais bērnu skaits	Jā	<p>Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu palīdzība tiek sniegta visiem Ukrainas civiliedzīvotājiem - Ukrainas pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem, kā arī personām, kuras saņēmušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju Ukrainā un nevar atgriezties savas pilsonības valstī, bezvalstnieka statusu vai starptautiskās aizsardzības statusu Ukrainā, un viņu ģimenes locekļiem.¹ Tāpēc jebkurā reģistrā, kurā ir informācija par ukraiņiem, tiek apkopota informācija par visām šīm personām neatkarīgi no to pilsonības.</p> <p>Vairākos reģistros ir iekļauta informācija par ukraiņu bērnu (bērnu, kas aizbēguši no Ukrainas, neatkarīgi no viņu pilsonības) skaitu Latvijā:</p> <p>1) Fizisko personu reģistrs</p> <p>Fizisko personu reģistrā² ir informācija par visām personām, kas pastāvīgi dzīvo Latvijā³, ieskaitot personas, kurām piešķirta pagaidu aizsardzība. Uz 2023. gada 13. jūniju kopējais Fizisko personu reģistrā reģistrēto nepilngadīgo pagaidu aizsardzības saņēmēju skaits ir 12 306, un tos var iedalīt šādi:</p>

¹ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 1. pants.

² Latvija, [Fizisko personu reģistra likums](#), 2021. gada 28. jūnijs.

³ Latvija, [Fizisko personu reģistra likums](#), 2021. gada 28. jūnijs, 4. pants.

	Vecums			
	0-4	5-6	7-17	Kopā
Zēni	1102	676	4166	5944
Meitenes	1112	752	4498	6362
Kopā	2214	1426	8664	12306

Fizisko personu reģistrā ietvertas šādas ziņas par personām, kurām piešķirta pagaidu aizsardzība:

- personas identifikācijas numurs,
- vārds (vārdi),
- uzvārds,
- personvārda ortogrāfiskā transkripcija latviešu valodā,
- informācija par dzimšanu,
- dzimums,
- valstspiederība un tās veids,
- informācija par personas kontaktinformāciju,
- informācija par personas identifikācijas numuru, kas ierakstīts personas identifikācijas dokumentā,
- informācija par personas identifikācijas dokumentu,
- informācija par nepilngadīgiem bērniem,
- informācija par tēvu un māti,
- informācija par ārpusģimenes aprūpes vai aizbildnības nodibināšanu vai izbeigšanu vai aizgādības tiesību izbeigšanu, atsaukšanu vai atjaunošanu,
- informācija par personas aizbildņiem, aizgādņiem vai audžuģimeni,
- informācija par bērnu aprūpes iestādi.⁴

Vienlaikus jāatzīmē, ka informācija par personu faktisko atrašanās vietu Fizisko personu reģistrā nav iekļauta, tāpēc no datiem nav iespējams noteikt, cik daudz personu šobrīd atrodas Latvijā, jo

⁴ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 3. panta 5. daļa, Latvija, [Fizisko personu reģistra likums](#), 2021. gada 28. jūnijs, 11. pants.

		<p>Ukrainas civiliedzīvotāji var brīvi migrēt Eiropas Savienības robežās un atgriezties Ukrainā, neatsakoties no Latvijas piešķirtā pagaidu aizsardzības statusa.⁵</p> <p>2) Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta sniegšanai nepieciešamās informācijas reģistrs</p> <p>Šajā reģistrā tiek reģistrēti visi Ukrainas civiliedzīvotāji, kas vērsušies pēc palīdzības (sociālajiem pakalpojumiem un pabalstiem) pašvaldību iestādēs. Ministru kabinets ir noteicis sarakstu ar informāciju, kas jāievada reģistrā.⁶ Papildus pamatinformācijai par personu tajā ir iekļauta, piemēram, informācija par to, vai personai ir nepieciešama palīdzība mājokļa atrašanās un kāda veida sociālā palīdzība. Attiecībā tieši uz bērniem reģistrā tiek apkopota pamatinformācija par personām, kas ierodas kopā ar bērniem, par to, kādu izglītības līmeni bērns ir ieguvis un kādi ir viņa plāni saistībā ar izglītības turpināšanu Latvijā.</p> <p>Saskaņā ar reģistra datiem uz 2023. gada 13. jūniju tajā bija reģistrēti 15 612 bērni vecumā no 0 līdz 18 gadiem, bet tikai 9006 (4297 meitenes un 4527 zēni) ir reģistrēti kā aktīvi atbalsta saņēmēji (saskaņā ar Iekšlietu ministrijas skaidrojumu pārējie bērni, visticamāk, ir izbraukuši no Latvijas). No 9006 bērniem, kas šobrīd dzīvo Latvijā:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 1385 nepieciešama medicīniskā palīdzība, - 78 nepieciešami īpaši medicīniskie pakalpojumi,
--	--	--

⁵ Informācija saņemta no Iekšlietu ministrijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 14. jūnijā.

⁶ Latvija, *Ministru* kabineta 2022. gada 15. marta noteikumi Nr. 172 "[Noteikumi par informāciju, kas nepieciešama, lai nodrošinātu atbalsta sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem](#)", 2022. gada 17. marts.

		<ul style="list-style-type: none">- 96 ir jebkāda veida invaliditāte,- 14 ir funkcionāla invaliditāte,- 5 ir smagi vai ļoti smagi funkcionāli traucējumi, kas ierobežo personas spēju patstāvīgi pārvietoties un sevi aprūpēt. <p>Jāatzīmē, ka šajā reģistrā iekļautā informācija var precīzi neatspoguļot reālo situāciju, jo datu kvalitāte ir atkarīga no katras konkrētās pašvaldības, jo tās ir atbildīgas par datu ievadīšanu. Datu mērķis drīzāk ir atspoguļot tendences. Turklāt reģistrā veiktās atzīmes par nepieciešamību pēc veselības aprūpes pakalpojumiem atspoguļo pašu personu sniegto informāciju.⁷</p>
--	--	--

⁷ Informācija saņemta no Iekšlietu ministrijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 14. jūnijā.

<p>Bērni, kas ieradušies mātes, tēva vai cita likumīgā aizbildņa pavadībā</p>	<p>Jā</p>	<p>Saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta sniegšanai nepieciešamās informācijas reģistra datiem 7578 Ukrainas bērni, kas šobrīd uzturas Latvijā, ir ieradušies kopā ar vecākiem, bet 275 - kopā ar citu likumīgo aizbildni. Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas sniegto informāciju šā reģistra vajadzībām aizbildnību var pierādīt ar Ukrainā vai Latvijā iegūtiem dokumentiem. Ministru kabineta noteikumos par reģistru nav norādīta prasība pēc kāda konkrēta dokumenta veida un pašā reģistrā nav reģistrēta informācija par uzrādīto dokumentu veidu.⁸</p> <p>Saskaņā ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, kas veic visu nepavadīto bērnu (bērnu, kuri ierodas Latvijā bez vecāku pavadības vai nu pilnīgi vieni, vai kopā ar kādu citu personu) uzskaiti, sniegto informāciju uz 2023. gada 20. maiju Latvijā ir ieradušies 423 bērni (216 meitenes, 207 zēni), kuriem Latvijā ir reģistrēts ārkārtas aizbildnis (tas nozīmē, ka viņi ir ieradušies Latvijā vai nu kopā ar kādu citu personu, kas nav viņu vecāki, viņi ir ieradušies vieni, vai arī viņi ir ieradušies kopā ar vecākiem, bet vecāki vēlāk ir aizbraukuši, līdz ar to Latvijas bāriņtiesa ir iecēlusi ārkārtas aizbildni).⁹ Pārējie ir ieradušies kopā ar vecākiem. Tādējādi var secināt, ka lielākā daļa bērnu ir ieradušies kopā ar vecākiem.</p> <p>Lai gan, aplūkojot abu iepriekš minēto reģistru datus, var novērot vispārējo tendenci, ka lielākā daļa bērnu ierodas kopā ar vecākiem, precīzu skaitu ir grūti aprēķināt iepriekš minēto reģistru ierobežojumu dēļ.</p>
<p>Bērni, kas ieradušies bez vecākiem, bet kopā ar citiem ģimenes locekļiem, kaimiņiem vai ģimenes draugiem</p>	<p>Jā, no 2023. gada 21. marta</p>	<p>Šāda informācija tiek reģistrēta kopš 2023. gada 21. marta. Saskaņā ar situāciju uz 2023. gada 20. maiju – 63 bērni.¹⁰</p>

Bērni, kas ieradušies bez pavadonā	Jā, no 2023. gada 21. marta	Šāda informācija tiek reģistrēta kopš 2023. gada 21. marta. Saskaņā ar situāciju uz 2023. gada 20. maiju – 5 bērni. ¹¹
Bērni, kas ieradušies bērnu grupā organizētas evakuācijas ietvaros no Ukrainas iestādēm vai audžuģimenēm (ar vai bez iecelta likumīgā aizbildņa)	Jā	Pašlaik nav informācijas par Ukrainas bērniem, kas būtu ieradušies bērnu grupā organizētas evakuācijas ietvaros no Ukrainas iestādēm vai audžuģimenēm. ¹² Šādiem bērniem nav speciāla reģistra, taču viņi būtu reģistrēti nepavadītu bērnu reģistrā ar īpašu atzīmi.
Bērni, kas ieradušies bērnu grupā, izmantojot privātas iniciatīvas, piemēram, futbola klubus (ar vai bez iecelta likumīgā aizbildņa)	Jā, no 2023. gada 21. marta	Šāda informācija tiek reģistrēta kopš 2023. gada 21. marta. Saskaņā ar situāciju 2023. gada 20. maijā – 45 bērni. ¹³

Latvijā, kā to paredz Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija uztur vienotu nepavadīto bērnu reģistru un šādu bērnu reģistrāciju, lai nodrošinātu bērna un viņa ģimenes atkalapvienošanai nepieciešamās informācijas sniegšanu, kā arī lai nodrošinātu standartizētu informācijas iegūšanu un statistikas analīzes veidošanu.¹⁴ Reģistrs ļauj sadalīt reģistrētos bērnus pēc vecuma un dzimuma, bet nesniedz informāciju par to, vai viņiem ir invaliditāte. Tikai no 2023. gada sākuma reģistrā ir iekļauta informācija par personām, kas ir pavadījušas bērnus ceļā, tāpēc šāda informācija ir pieejama tikai par pēdējiem 122 (uz 2023. gada 20. maiju) reģistrētajiem bērniem.

⁸ Informācija saņemta no Iekšlietu ministrijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 3. jūlijā.

⁹ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

¹⁰ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

¹¹ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

¹² Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 8. jūnijā.

¹³ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

¹⁴ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 11. daļa.

Pavadošā persona	Bērnu skaits
Vecāks	9
Vecvecāki	25
Brāji un māšas	13
Draugs	4
Radinieks - tante, onkulis	6
Ģimenes draugs, paziņa	11
Likumīgais aizbildnis	4
Treneris (bērni ieradās grupā)	45
Ieradās bez pavadoņa	5

2. Bērnu aizsardzība - tiesiskais regulējums, politiskas plānošana un procedūras

2.1. Bērnu tiesību aizsardzības iestāžu pienākumi

2.1.1. Bērni, kuri ieradušies bez vecākiem, tostarp nepavadīti un no ģimenes nošķirti bērni

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu par aizbildnību pār nepilngadīgajiem, kas ieradušies no Ukrainas, ir atbildīgas bāriņtiesas, kas darbojas katrā pašvaldībā. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija nav ziņojusi par nevienu gadījumu, kad bāriņtiesa nebūtu veikusi savus pienākumus šajā jomā.

Latvijā saskaņā ar valsts tiesību aktiem bāriņtiesas, kas apkalpo pašvaldības, divu dienu laikā pēc tam, kad tās uzzina par nepavadīta bērna (Latvijas tiesību izpratnē - bērni, kas ierodas Latvijā bez vecākiem, t.i., vieni vai kopā ar citām personām), ierašanos pieņem lēmumu par ārkārtas aizbildņa iecelšanu. Bāriņtiesas arī uzrauga ārkārtas aizbildnības īstenošanu un nepieciešamības gadījumā var lemt par aizbildnības izbeigšanu. Attiecībā uz ārkārtas aizbildnības uzraudzību bāriņtiesām ir vairāki pienākumi, piemēram, tām ir jāpārbauda bērna dzīves apstākļi un jāpārbauda, vai ārkārtas aizbildnis rūpējas par nepavadīta bērna audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki rūpētos par sava bērna audzināšanu.¹⁵ Ārkārtas aizbildnim ir jāinformē bāriņtiesa par jebkādiem būtiskiem notikumiem bērna dzīvē, piemēram, lielām traumām un nelaiemes gadījumiem, strauju bērna veselības pasliktināšanos vai ja bērns ir aizbēdzis.¹⁶ Bāriņtiesa arī kārtu un ved lietu par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un nodrošina nepavadītā bērna un viņa personīgo mantu fotografēšanu un šādas informācijas ievietošanu lietā.¹⁷

2.1.2. No Ukrainas iestādēm evakuētie bērni

Latvijā, kā noteikts Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā, ja bērnu grupa ieradīsies no Ukrainas iestādēm, bāriņtiesa, kura apkalpo pašvaldību, kurā šī grupa ieradusies, pieņem lēmumu par bērnu ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes institūcijā divu darbdienu laikā no dienas, kad saņemta informācija par nepavadītu bērnu grupu tās darbības teritorijā. Tikai tad, ja bērnu aprūpes iestādē nav iespējams nodrošināt grupas aprūpi, bāriņtiesa var pieņemt lēmumu par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un iecelt nepavadīto bērnu ārkārtas aizbildni.¹⁸ Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums paredz, ka ārkārtas aizbildni iecel katram bērnam atsevišķi. Tomēr tas neizslēdz situāciju, ka viena persona var kļūt par ārkārtas aizbildni vairāk nekā vienam bērnam (šādā gadījumā par katru bērnu tiktu pieņemts atsevišķs lēmums).

¹⁵ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 17. daļa.

¹⁶ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 15. daļa.

¹⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 13. daļa.

¹⁸ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 19. daļa.

Kā liecina Rīgas bāriņtiesas publicētā informācija, šāda kārtība izvēlēta tādēļ, lai bērniem tiktu saglabāts pēdējais drošības balsts - viņiem pazīstami cilvēki.¹⁹ Tomēr vienlaikus šī kārtība praksē nav pārbaudīta, jo saskaņā ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sniegto informāciju Latvijā nav bērnu, kas būtu evakuēti no Ukrainas iestādēm.²⁰

¹⁹ Latvija, Rīgas pilsētas bāriņtiesa, [Ārkārtas aizbildņi Ukrainas bēgļu bērniem](#).

²⁰ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā un 2023. gada 8. jūnijā.

3. Aizbildnības/juridiskās pārstāvības kārtība no Ukrainas bēgošiem nepavadītiem bērniem

3.1. Bērni, kuri ieradušies bez pavadona

Latvijā, kā to nosaka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, lai nodrošinātu nepilngadīga Ukrainas civiliedzīvotāja, kurš ieceļo Latvijā bez vecāku pavadības, tiesību aizsardzību un sniegtu viņam palīdzību, tās teritorijas bāriņtiesai, kurā uzturas bērns, jāpieņem lēmums par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un ārkārtas aizbildņa iecelšanu bērnam bez vecāku pavadības.²¹ Šis mehānisms tiek piemērots visiem bērniem, kuri ierodas Latvijā bez vecākiem - neatkarīgi no tā, vai viņi ierodas kopā ar kādu pazīstamu personu vai pilnīgi vieni. Par ārkārtas aizbildni var kļūt persona, pie kuras ierodas nepavadītais bērns, persona, kurai Latvijā ir piešķirts aizbildņa vai adoptētāja statuss, audžuģimenes vai viesģimenes statuss, vai persona, ar kuru kopā bērns ir ieradies Latvijā.²²

Latvijā, kā liecina Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sniegtā informācija no nepavadīto bērnu reģistra, ir ļoti maz ukraiņu bērnu, kas ieradušies pilnīgi bez pavadības.²³ Inspekcijas, kā arī Rīgas bāriņtiesas pārstāvji paskaidroja, ka visos viņu redzeslokā nonākušajos gadījumos bērnus, kuri ierodas vieni, Latvijā sagaida kāds viņiem zināms cilvēks, kurš kļūst par viņu aizbildni.²⁴ Inspekcija iepriekš medijiem arī atklāja, ka neviens no Ukrainas bērniem nav ievietots bērnunamā un visiem ir iecelti aizbildņi.²⁵

Latvijā Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums paredz īpašu tiesisko regulējumu bērniem, kas bēg no kara Ukrainā (Ukrainas pilsoņiem vai citām personām, kuras pastāvīgi uzturējušās Ukrainā), salīdzinājumā ar citiem trešo valstu valstspiederīgo bērniem. Visos gadījumos par nepavadītu bērnu tiesību aizsardzību ir atbildīga bāriņtiesa, taču Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums paredz ātrāku procedūru, bāriņtiesu pienākumu atrast ārkārtas aizbildni katram nepilngadīgajam un citas tiesības. Salīdzinājumam - ja persona meklē patvērumu, tad uz viņu attiecas Patvēruma likums. Tas paredz, ka nepavadīts nepilngadīgais ir jāizmitina patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā, jāievieto bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē.²⁶

²¹ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 1-2. daļa.

²² Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 3. daļa.

²³ Informācija saņemta no Iekšlietu ministrijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā..

²⁴ Informācija saņemta no Rīgas Bāriņtiesas telefoniski 2023. gada 5. jūnijā; informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā..

²⁵ LSM.lv Ziņu redakcija, ["VBTAI: Visi ukraiņu bērni pajumti Latvijā atraduši ģimenēs"](#), LSM.lv, 2022. gada 17. decembris.

²⁶ Latvija, [Patvēruma likums](#), 2016. gada 19. janvāris, 9. pants.

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu pirms lēmuma pieņemšanas par ārkārtas aizbildņa statusa piešķiršanu bāriņtiesai bez liekas kavēšanās ir jāuzklausā bērna viedoklis (ja tas ir iespējams bērna vecuma dēļ), jāpārbauda tās personas motivācija, kura vēlas kļūt par aizbildni, jāizvērtē aizbildņa nodrošinātie dzīves apstākļi un dažādos reģistros jāpārbauda, vai aizbildnis nav krimināli sodīts un vai viņam nav garīgās veselības problēmu, kas liegtu pildīt aizbildņa pienākumus.²⁷ Lēmums par ārkārtas aizbildņa statusa piešķiršanu jāpieņem 2 darbdienu laikā pēc tam, kad saņemts personas, kura vēlas kļūt par aizbildni, iesniegums.²⁸ Kā 2022. gadā ziņoja plašsaziņas līdzekļi, vismaz dažas no iesaistītajām iestādēm ir vienojušās pēc iespējas ātrāk sniegt viena otrai šajā sakarā nepieciešamo informāciju.²⁹

Kā skaidro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, laikā, kamēr bāriņtiesa pieņem lēmumu, bērns visbiežāk dzīvo kopā ar personu, kura vēlas kļūt par aizbildni. Bērni, kas ieradusies pavisam vieni, līdz šim vienmēr ir ieradusies pie sev zināmas personas Latvijā, līdz ar to dzīvo kopā ar šo personu.³⁰

Lai gan likumā tas nav skaidri noteikts, Rīgas bāriņtiesas pārstāvji paskaidroja, ka tiek ņemti vērā visi dokumenti, ko bērns vai persona, kura vēlas kļūt par ārkārtas aizbildni, var iesniegt, tostarp Ukrainā izdotie dokumenti.³¹ Secināms, ka katras lietas apstākļu pilnīgu izvērtēšanu, tostarp arī visas dokumentācijas izvērtēšanu, prasa likumā nostiprinātais bērna labāko interešu princips.³²

Kā skaidro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, papildu darbs ar bērniem no Ukrainas ir radījis papildu slogu bāriņtiesu darbiniekiem. Tas saistīts ar to, ka viņiem ne tikai jāpieņem sākotnējais lēmums par aizbildnības nodibināšanu, bet arī jāapseko bērnu dzīves un citi apstākļi visā viņu uzturēšanās pie aizbildņa laikā un nepieciešamības gadījumā jāpieņem lēmums par aizbildnības izbeigšanu.³³ Šajā periodā ne plašsaziņas līdzekļi, ne nevalstiskās organizācijas nav ziņjušas par sistēmiskām problēmām saistībā ar kavējumiem bāriņtiesu darbā.

Latvijā, kā to nosaka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, ir aizliegta nepavadītu ukraiņu bērnu adopcija.³⁴

²⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 5-7. daļa.

²⁸ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 10. daļa.

²⁹ Justīne Jurcika: ["Latvijā ierodas Ukrainas bērni arī bez vecākiem. Bāriņtiesām jāsaprot, kā visiem palīdzēt"](#), TV3.lv, 2022. gada 16. marts.

³⁰ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 28. jūnijā.

³¹ Informācija saņemta no Rīgas Bāriņtiesas telefoniski 2022. gada 5. jūnijā.

³² Latvija, [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 1998. gada 22. jūlijs, 6. pants.

³³ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 28. jūnijā.

³⁴ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 1-2. daļa.

3.2. Bērni, kuri ieradušies bez vecākiem, bet kopā ar citiem ģimenes locekļiem, kaimiņiem vai ģimenes draugiem

Latvijā, kā to nosaka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, lai nodrošinātu nepilngadīga Ukrainas civiliedzīvotāja, kurš ieceļo Latvijā bez vecāku pavadības, tiesību aizsardzību un sniegtu viņam palīdzību, tās teritorijas, kurā uzturas bērns, bāriņtiesai jāpieņem lēmums par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un ārkārtas aizbildņa iecelšanu bērnam bez vecāku pavadības.³⁵ Šis mehānisms tiek piemērots visiem bērniem, kuri ierodas Latvijā bez vecākiem - neatkarīgi no tā, vai viņi ierodas kopā ar kādu pazīstamu personu vai pilnīgi vieni.

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma normām, pirms lemt par ārkārtas aizbildņa statusa piešķiršanu personai, kura iesniegusi pieteikumu ar šādu vēlmi, bāriņtiesai ir jāuzklausā bērna viedoklis (ja tas iespējams bērna vecuma dēļ), jāpārbauda tās personas motivācija, kura vēlas kļūt par aizbildni, jāizvērtē aizbildņa nodrošinātie dzīves apstākļi un dažādos reģistros jāpārbauda, vai aizbildnis nav krimināli sodīts un vai viņam nav garīgās veselības problēmu, kas liegtu pildīt aizbildņa pienākumus.³⁶ Lēmums par ārkārtas aizbildņa statusa piešķiršanu jāpieņem divu darbdienu laikā pēc tam, kad saņemts personas, kura vēlas kļūt par aizbildni, iesniegums.³⁷ Kā 2022. gadā ziņoja plašsaziņas līdzekļi, vismaz dažas no iesaistītajām iestādēm ir vienojušās pēc iespējas ātrāk sniegt viena otrai šajā sakarā nepieciešamo informāciju.³⁸

Kā skaidro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, laikā, kamēr bāriņtiesa pieņem lēmumu, bērns visbiežāk dzīvo kopā ar personu, kura vēlas kļūt par aizbildni. Ja bērns ieradies kopā ar grupu, tad pieaugušais var nedzīvot tieši tajās pašās telpās, jo nereti bērni dzīvo kopmītnēs.³⁹

Kā skaidro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, pirmajā Krievijas izraisītā kara gadā Latvijas kompetentās iestādes, lemjot par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu Ukrainas bērniem, nevērtēja bērna pavadošās personas vai personas, kas pieņem bērnu, rīcībā esošos dokumentus, kuros varētu būt bērna likumiskā pārstāvja pilnvarojums pārstāvēt bērna tiesības un intereses ārvalstīs, vai Ukrainas kompetentās iestādes izsniegtus dokumentus, kas apliecina bērna nodošanu ārpusģimenes aprūpē Ukrainā. Tomēr vēlāk tika atzīts, ka saskaņā ar starptautiskajām tiesībām Ukrainas iestāžu pieņemtie lēmumi ir saistoši un ir jāņem vērā. Tāpēc, lai Latvija nacionālajā likumdošanā nostiprinātu, ka Ukrainas institūciju pieņemtie lēmumi par bērna ārpusģimenes aprūpi un vecāku izsniegtie pilnvarojumi ir atzīstami par spēkā esošiem, kā arī lai pilnveidotu tiesisko regulējumu, tostarp

³⁵ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 1-2. daļa.

³⁶ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 5-7. daļa.

³⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 10. daļa.

³⁸ Justīne Jurcika: ["Latvijā ierodas Ukrainas bērni arī bez vecākiem. Bāriņtiesām jāsaprot, kā visiem palīdzēt"](#), TV3.lv, 2022. gada 16. marts.

³⁹ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 28. jūnijā.

stingrāk reglamentētu aizbildņu statusu, kā arī nodrošinātu pilnvērtīgu aizbildnības un citu ārpusģimenes aprūpes formu uzraudzību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija ir vērsusies Ukrainas vēstniecībā ar lūgumu sniegt papildu informāciju. Uz 2023. gada 28. jūniju atbilde joprojām nav saņemta.

Šobrīd gadījumos, kad bērns no Ukrainas ir ieradies Latvijā kopā ar aizbildni, kuram aizbildnību ir nodibinājušas attiecīgās Ukrainas iestādes, Latvijas bāriņtiesas pieņem lēmumu par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un ārkārtas aizbildņa iecelšanu.⁴⁰

Lai gan likumā tas nav skaidri noteikts, Rīgas bāriņtiesas pārstāvji paskaidroja, ka tiek ņemti vērā un pieņemti arī visi dokumenti, ko bērns vai persona, kura vēlas kļūt par ārkārtas aizbildni, var iesniegt, tostarp Ukrainā izdotie dokumenti.⁴¹ Secināms, ka katras lietas apstākļu pilnīgu izvērtēšanu, tostarp visas dokumentācijas izvērtēšanu, prasa likumā nostiprinātais bērna labāko interešu princips.⁴²

3.3. Bērni, kuri ieradušies grupā no Ukrainas iestādes vai audžuģimenes (ar vai bez iecelta likumīgā aizbildņa)

Latvijā, kā noteikts Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā, ja bērnu grupa ir ieradusies no Ukrainas iestādēm, bāriņtiesa, kas apkalpo attiecīgo pašvaldību, pieņem lēmumu par bērnu ievietošanu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā divu darbdienu laikā no dienas, kad saņemta informācija par nepavadītu bērnu grupu tās darbības teritorijā. Tikai tad, ja bērnu aprūpes iestādē nav iespējams nodrošināt grupas aprūpi, bāriņtiesa var pieņemt lēmumu par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un iecelt nepavadītiem bērniem ārkārtas aizbildni.⁴³ Kā liecina Rīgas bāriņtiesas publicētā informācija, tas tiek pamatots ar to, lai bērniem tiktu saglabāts pēdējais drošības balsts - viņiem pazīstami cilvēki.⁴⁴ Šī kārtība praksē nav pārbaudīta, jo saskaņā ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sniegto informāciju Latvijā nav bērnu, kas evakuēti no Ukrainas iestādēm.⁴⁵

⁴⁰ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 28. jūnijā.

⁴¹ Informācija saņemta no Rīgas Bāriņtiesas telefoniski 2022. gada 5. jūnijā.

⁴² Latvija, [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 1998. gada 22. jūlijs, 6. pants.

⁴³ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 19. daļa.

⁴⁴ Latvija, Rīgas Bāriņtiesa, [Ārkārtas aizbildni Ukrainas bēgļu bērniem](#).

⁴⁵ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

3.4. Bērni, kuri ieradusies grupā, izmantojot privātas iniciatīvas, piemēram, futbola klubus (ar vai bez iecelta likumīga aizbildņa)

Latvijā, kā to nosaka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, lai nodrošinātu nepilngadīga Ukrainas civiliedzīvotāja, kurš ieceļo Latvijā bez vecāku pavadības, tiesību aizsardzību un sniegtu viņam palīdzību, tās teritorijas bāriņtiesai, kurā uzturas bērns, vienpersoniski jāpieņem lēmums par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un ārkārtas aizbildņa iecelšanu bērnam bez vecāku pavadības.⁴⁶ Šis mehānisms tiek piemērots visiem bērniem, kuri ierodas Latvijā bez vecākiem - neatkarīgi no tā, vai viņi ierodas kopā ar kādu pazīstamu personu vai pilnīgi vieni.

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma normām, pirms lemt par ārkārtas aizbildņa statusa piešķiršanu bāriņtiesai ir jāuzklausā bērna viedoklis (ja tas ir iespējams bērna vecuma dēļ), jāpārbauda personas, kura vēlas kļūt par aizbildni, motivācija, jāizvērtē aizbildņa nodrošinātie dzīves apstākļi un dažādos reģistros jāpārbauda, vai aizbildnis nav bijis krimināli sodīts un vai viņam nav garīgās veselības problēmu, kas liegtu pildīt aizbildņa pienākumus.⁴⁷ Lai gan likumā tas nav skaidri noteikts, Rīgas bāriņtiesas pārstāvji paskaidroja, ka tiek ņemti vērā arī visi dokumenti, ko bērns vai persona, kura vēlas kļūt par ārkārtas aizbildni, var iesniegt tiesā, tostarp dokumenti, kas ir izsniegti Ukrainā.⁴⁸ Secināms, ka katras lietas apstākļu pilnīgu izvērtēšanu, tostarp visas dokumentācijas izvērtēšanu, prasa likumā nostiprinātais bērna labāko interešu princips.⁴⁹

Kā skaidro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, pirmajā Krievijas izraisītā kara gadā Latvijas kompetentās iestādes, lemjot par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu Ukrainas bērniem, nevērtēja bērna pavadošās personas vai personas, kas pieņem bērnu, rīcībā esošos dokumentus, kuros saskaņā ar Ukrainas normatīvo regulējumu varētu būt bērna likumiskā pārstāvja pilnvarojums pārstāvēt bērna tiesības un intereses ārvalstīs vai Ukrainas kompetentās iestādes izsniegtus dokumentus, kas apliecina bērna nodošanu ārpusģimenes aprūpē Ukrainā. Tomēr vēlāk tika atzīts, ka saskaņā ar starptautiskajām tiesībām Ukrainas iestāžu pieņemtie lēmumi ir saistoši un ir jāņem vērā. Tāpēc, lai Latvija nacionālajā likumdošanā nostiprinātu, ka Ukrainas institūciju pieņemtie lēmumi par bērna ārpusģimenes aprūpi un vecāku izsniegtie pilnvarojumi ir atzīstami par spēkā esošiem, kā arī lai pilnveidotu tiesisko regulējumu, tostarp stingrāk reglamentētu aizbildņu statusu, kā arī nodrošinātu pilnvērtīgu aizbildnības un citu ārpusģimenes aprūpes formu uzraudzību, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija lūdza Ukrainas vēstniecībai papildu informāciju. Uz 2023. gada 28. jūniju atbilde joprojām nav saņemta.

⁴⁶ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 1-2. daļa.

⁴⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 5-7. daļa.

⁴⁸ Informācija saņemta no Rīgas Bāriņtiesas telefoniski 2022. gada 5. jūnijā.

⁴⁹ Latvija, [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 1998. gada 22. jūlijs, 6. pants.

Šobrīd gadījumos, kad bērns no Ukrainas ir ieradies Latvijā kopā ar aizbildni, kuram aizbildnību ir nodibinājušas attiecīgās Ukrainas iestādes, Latvijas bāriņtiesas pieņem lēmumu par ārkārtas aizbildnības nodibināšanu un ārkārtas aizbildņa iecelšanu.⁵⁰

Vienlaikus, lai gan likumā tas nav skaidri noteikts, Rīgas bāriņtiesas pārstāvji paskaidroja, ka tiek ņemti vērā arī visi dokumenti, ko bērns vai persona, kura vēlas kļūt par ārkārtas aizbildni, var iesniegt tiesā, tostarp Ukrainā izdotie dokumenti.⁵¹ Secināms, ka katras lietas apstākļu pilnīgu izvērtēšanu, tostarp visas dokumentācijas izvērtēšanu, prasa likumā nostiprinātais bērna labāko interešu princips.⁵²

Latvijā, kā redzams no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas sniegtajiem datiem, bāriņtiesas diezgan daudziem bērniem, kuri ieradušies Latvijā, par ārkārtas aizbildņiem iecēlušas tieši viņu sporta komandu trenerus.⁵³

⁵⁰ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 28. jūnijā.

⁵¹ Informācija saņemta no Rīgas Bāriņtiesas telefoniski 2022. gada 5. jūnijā.

⁵² Latvija, [Bērnu tiesību aizsardzības likums](#), 1998. gada 22. jūlijs, 6. pants.

⁵³ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 7. jūnijā.

4. Informācija un praktiskās problēmas, kas saistītas ar pamatpakalpojumu pieejamību bērniem, kuri bēg no Ukrainas

4.1. Vispārīga informācija un problēmas

Latvijā, kā ziņo Tiesībsarga birojs, kopumā situācija attiecībā uz pārvietotajām personām no Ukrainas ir samērā laba. Piemēram, Tiesībsarga birojs ir saņēmis tikai dažas sūdzības no ukraiņiem Latvijā, lai gan par iespēju iesniegt sūdzības ticis paziņots, izmantojot dažādus informācijas kanālus.⁵⁴ Arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija nav informēta par jebkādam sistēmiskām problēmām, ar kurām Latvijā saskaras ukraiņu bērni. Inspekcija ir saņēmusi tikai dažus atsevišķus iesniegumus par bērna nespēju integrēties izglītības iestādēs, psiholoģiskās palīdzības nepieciešamību vai citiem praktiskiem jautājumiem.⁵⁵

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu Ukrainas civiliedzīvotājiem, ar dažiem izņēmumiem, ir tādas pašas tiesības uz sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību, kā arī uz medicīnisko aprūpi, kādas Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem noteiktas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā.⁵⁶ Turklāt personas, kas pieder pie mazāk aizsargātām grupām (piemēram, personas ar invaliditāti, grūtnieces, ģimenes ar bērniem līdz divu gadu vecumam u. c.), var saņemt papildu atbalstu saistībā ar izmitināšanu⁵⁷ vai citām vajadzībām.⁵⁸

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu Ukrainas civiliedzīvotājam ir tiesības saņemt bērna piedzimšanas pabalstu un citus ar bērna piedzimšanu saistītus sociālos pabalstus, ja bērns ir dzimis Latvijā pēc 2022. gada 24. februāra.⁵⁹

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu ukraiņu bērni var apmeklēt visu līmeņu vispārējās izglītības iestādes. Viņi var iegūt izglītību latviešu valodā vai, ja konkrētā izglītības iestāde to piedāvā, viņi var apgūt īpašu ukraiņu valodas mazākumtautību izglītības programmu (to gan piedāvā tikai dažas izglītības

⁵⁴ Informācija saņemta no Latvijas Republikas Tiesībsarga pārstāvjiem 2022. gada 8. jūnija tikšanās laikā.

⁵⁵ Informācija saņemta no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (*Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija*) pa e-pastu 2023. gada 28. jūnijā.

⁵⁶ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 3. daļa.

⁵⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 1. daļa.

⁵⁸ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 1. daļas 1. apakšpunkts.

⁵⁹ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 11. daļa.

iestādes). Ukrainu bērniem ir atļauts nekārtot valsts eksāmenus mācību gada beigās 9. klasē (pamatizglītības pabeigšana) un 12. klasē (vidējās izglītības pabeigšana). Ja tiek pieņemts šāds lēmums, bērnam ir atkārtoti jāapmeklē 9. vai 12. klase nākamajā mācību gadā.⁶⁰ Skolēniem, kuri vēlas kārtot šos valsts noslēguma eksāmenus, tiek sniegta dažāda veida palīdzība, piemēram, atsevišķu eksāmenu daļu tulkojumi ukraiņu valodā, pagarināts eksāmena kārtšanas laiks, dota atļauja izmantot elektroniskās ierīces tulkošanai u.c..⁶¹

Latvijā ukraiņu studenti var studēt augstskolās, uzrādot dokumentu, kas apliecina iepriekšējo izglītību Latvijā vai Ukrainā. Augstākās izglītības iestādēm ir atļauts lemt par uzņemšanas noteikumiem gadījumā, ja persona objektīvu iemeslu dēļ nevar iesniegt nepieciešamos dokumentus.⁶² Studenti, kuri studē pilna laika augstākās izglītības programmās, var pieteikties stipendijām, kas īpaši paredzētas Ukrainas civiliedzīvotājiem.⁶³ Arī lielākās augstākās izglītības iestādes dažādos veidos atbalsta Ukrainas civiliedzīvotājus, piemēram, piešķirot atlaides studiju maksai (Ukrainas civiliedzīvotāji var pretendēt uz valsts apmaksātām studijām, taču šādu vietu skaits dažādās studiju programmās atšķiras - tāpat kā Latvijas studentiem) un kopmītnēm, sniedzot psiholoģisko palīdzību u.c..⁶⁴

Latvijā nevalstiskā sektora pārstāvji ir pauduši bažas par to, vai ir darīts pietiekami daudz, lai integrētu ukraiņu bērnus Latvijas izglītības sistēmā. Atsaucoties uz Izglītības un zinātnes ministrijas sniegtajiem datiem, ka no 7045 Latvijā dzīvojošiem ukraiņu bērniem vecumā no 7 līdz 18 gadiem Latvijas skolās mācās tikai 2656 bērni (dati uz 2023. gada 8. maiju), nevalstiskās organizācijas norādījušas, ka nav kontroles mehānisma, kas ļautu pārbaudīt, vai pārējie bērni patiešām mācās tiešsaistē ukraiņu skolās. Viņuprāt, valstij būtu jāpieņem stingrāka politika attiecībā uz to, lai pārbaudītu, vai bērni, kuri apgalvo, ka iegūst izglītību tiešsaistē, patiešām ir uzņemti šādās programmās un lai iesaistītu ukraiņu bērnus Latvijas skolās, vienlaikus nodrošinot atbilstošus formālās un neformālās izglītības pasākumus viņu integrācijai.⁶⁵ Tajā pašā laikā plašsaziņas līdzekļos vairākkārt izskanējusi informācija, ka daudziem ukraiņu bērniem ir grūtības mācīties Latvijas skolās, jo izglītība tiek nodrošināta tikai latviešu valodā un ne visās skolās bērniem tiek sniegta vienlīdzīga palīdzība.⁶⁶ Lai gan pagaidām tas vēl nav ticis īpaši publiski apspriests, vairākās

⁶⁰ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 13. panta 1. daļa..

⁶¹ Latvija, Ministru kabineta 2022. gada 5. jūlija noteikumi Nr. 398 "[Noteikumi par centralizēto eksāmenu saturu un norises kārtību](#)", 2022. gada 1. septembris, 23¹. pants; Marta Puzāka, "[Lielākais satraukums par valodu eksāmeniem. Kā mariupolietis Daugavpilī cenšas pabeigt skolu](#)", LSM.lv, 2023. gada 12. jūnijs.

⁶² Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 13¹. panta 5¹. daļa.

⁶³ Latvija, Ministru kabineta 2012. gada 24. janvāra noteikumi Nr. 68 "[Stipendiju piešķiršanas kārtība ārzemniekiem](#)", 2012. gada 27. janvāris, V nodaļa.

⁶⁴ Skatīt, piemēram, [Latvijas Universitātes tīmekļa vietni](#) un [Rīgas Stradiņa universitātes tīmekļa vietni](#).

⁶⁵ Latvija, Publiskā vēstule Saeimai "[Par Ukrainas civiliedzīvotāju bērnu izglītību](#)", 2023. gada 16. maijs.

⁶⁶ Skatīt, piemēram: Kristina Hudenko, "[Mammu, es neko nesaprotu!](#)" [Kā Latvijā mācās Ukrainas bēgļu bērni](#), Delfi, 2022. gada 13. decembris; n/a, "[Ukraiņu bērni Zemgales skolās mācību](#)

neformālās tikšanās reizēs starp pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas strādā ar Ukrainas civiliedzīvotājiem, ir izskanējušas bažas par to, ka vasaras mēnešos bērniem nav pieejami latviešu valodas kursi, kas ļautu viņiem labāk sagatavoties mācību gadam, kas sākas septembrī.

4.2. Izaicinājumi bērniem, pastāvot vairākiem riska faktoriem/nelabvēlīgiem apstākļiem

Latvijā saskaņā ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumu maznodrošinātajiem bērniem un viņu ģimenēm ir pieejami vairāki palīdzības veidi, piemēram, sociālie un rehabilitācijas pakalpojumi⁶⁷, tehniskie palīg līdzekļi⁶⁸ un cita palīdzība.

Latvijā nav viena reģistra, kurā tiktu apkopota informācija par Ukrainas bērniem ar invaliditāti Latvijā. Tomēr, kā redzams no Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta sniegšanai nepieciešamās informācijas reģistra datiem, no Latvijā mītošajiem Ukrainas bērniem:

- 1385 nepieciešama medicīniskā palīdzība,
- 78 nepieciešami īpaši medicīniskie pakalpojumi,
- 96 ir jebkāda veida invaliditāte,
- 14 ir funkcionāla invaliditāte,
- 5 ir smagi vai ļoti smagi funkcionāli traucējumi, kas ierobežo personas spēju patstāvīgi pārvietoties un sevi aprūpēt.

Jāatzīmē, ka šajā reģistrā iekļautā informācija var neprecīzi atspoguļot reālo situāciju, jo datu kvalitāte ir atkarīga no katras konkrētās pašvaldības, jo tās ir atbildīgas par datu ievadīšanu, un dati atspoguļo pašu personu sniegto informāciju.⁶⁹

Latvijā nav saņemti ziņojumi par problēmām saistībā ar piekļuvi bērnu tiesību aizsardzības iestādēm, ar kurām īpaši saskartos tie no Ukrainas bēgošie bērni, kuri nav Ukrainas pilsoņi, romi, bērni ar invaliditāti, bērni bez pilsonības vai citi bērni, kuriem ir vairāki atstumtības riski. Kā noteikts likumā, bāriņtiesas ir atbildīgas par visu Ukrainas bērnu tiesību aizsardzību.⁷⁰ Ne Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija, kas uzrauga bāriņtiesu darbību, ne Tiesībsarga birojs, kas izskata vispārējās sūdzības par cilvēktiesību pārkāpumiem, nav aktualizējuši šāda veida jautājumus. Nav arī ziņu par sūdzībām, par kurām ziņotu plašsaziņas līdzekļi vai kuras būtu izteikušas vietējās nevalstiskās organizācijas.

[*priekšmetus apgūst ar Google tulkotāja palīdzību, noskaidrots novadu skolās*](#), Diena, 2022. gada 9. decembris.

⁶⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 3. daļa.

⁶⁸ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 7. panta 4. daļa..

⁶⁹ Informācija saņemta no Iekšlietu ministrijas ar e-pasta starpniecību 2023. gada 14. jūnijā.

⁷⁰ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 18. panta 1-2. daļa.

5. Ieviestās politikas

5.1. Īpašs rīcības plāns un/vai integrēti pasākumi

Latvijā nav vienota visaptveroša rīcības plāna, kas būtu vērstas tieši uz bērniem, kuri bēg no Ukrainas. Rīcības plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam ir politikas plānošanas dokuments, kas nosaka valsts institūciju, pašvaldību, nevalstisko organizāciju un komersantu īstenojamus pasākumus un piesaistāmos resursus, lai nodrošinātu nepieciešamo palīdzību no kara bēgošajiem Ukrainas civiliedzīvotājiem.⁷¹ Plānā vairākās vietās ir minēti bērni. Attiecībā uz darbībām, kas nepieciešamas, lai nodrošinātu visiem Ukrainas bērniem ārkārtas aizbildņus un nepieciešamo sociālo pakalpojumu saņemšanu, lielākā daļa pienākumu ir uzticēti bāriņtiesām un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai. Rīcības plānā cita starpā arī noteikts, ka bērniem ar uzvedības problēmām un saskarsmes grūtībām, kā arī viņu likumiskajiem pārstāvjiem un speciālistiem jāsniedz konsultatīvs atbalsts⁷², pašvaldībām jānodrošina bērnu pieskatīšanas pakalpojumi un Nodarbinātības valsts aģentūrai jā rūpējas par jauniešu vasaras nodarbinātības iespējām.⁷³ Nodaļā par izglītību noteikts, ka Ukrainas bērniem jābūt pieejamai visu līmeņu formālajai izglītībai, kā arī jābūt pieejamai neformālajai izglītībai.⁷⁴ Tādējādi var teikt, ka plāns dažviet atzīst bērnu īpašās vajadzības, bet citviet, piemēram, aktivitātēs, kas saistītas ar veselības aprūpi, tas netiek ņemts vērā. Viens no izskaidrojumiem varētu būt plāna lakoniskā forma un valoda.

5.2. Eiropas Bērnu garantija

Latvijā atbildīgajām iestādēm vēl ir jāpabeidz darbs pie nacionālo rīcības plānu izstrādes par Eiropas Bērnu garantijas īstenošanu. Labklājības ministrija ir iesniegusi Eiropas Komisijai pirmos nacionālo rīcības plānu projektus un gaida pirmo komentāru kārtu un turpmāko dialogu. Tāpēc ir pārāgri spriest, cik lielā mērā Ukrainas bērni tiks iekļauti šajos plānos. Kā atklāja Eiropas Bērnu garantijas koordinators Latvijā, izstrādājot nacionālo rīcības plānu projektus, no Ukrainas iebrucošie bērni ir atzīti par mērķa grupu, un plānos ir paredzētas dažas konkrētas aktivitātes, kas vērstas tieši uz viņiem. Tajā pašā laikā uz viņiem attiecas arī vispārējie pasākumi, kas paredzēti visiem bērniem Latvijā vai konkrētai bērnu grupai (piemēram, bērniem ar invaliditāti).⁷⁵

⁷¹ Latvija, [Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam](#), 2022. gada 21. decembris.

⁷² Latvija, [Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam](#), 2022. gada 21. decembris, 4.16. punkts.

⁷³ Latvija, [Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam](#), 2022. gada 21. decembris, 5. nodaļa.

⁷⁴ Latvija, [Pasākumu plāns atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam](#), 2022. gada 21. decembris, 6. nodaļa.

⁷⁵ Informācija saņemta no Labklājības ministrijas telefoniski 2023. gada 19. jūnijā.

5.3. Budžets

Latvijā, kā to nosaka Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, kopumā pasākumi palīdzības sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem galvenokārt tiek finansēti no valsts budžeta un pašvaldību budžetu līdzekļiem, kas piešķirti no budžeta finansētajām iestādēm. Ministru kabinets pēc ministriju pamatota pieprasījuma var piešķirt iestādēm papildu finansējumu no līdzekļiem, kurus plānots pārdalīt ikgadējā valsts budžeta izpildes ietvaros.⁷⁶ Valsts kompensē pabalstus un citus līdzekļus, ko pašvaldības ir izlietojušas Ukrainas civiliedzīvotāju atbalstam no valsts budžeta.⁷⁷ Tādējādi pašreizējā budžetā nav paredzēts īpašs budžets no Ukrainas pārvietotajiem bērniem, un, ja vien netiks veiktas būtiskas izmaiņas valsts un pašvaldību budžeta sadales kārtībā, šāds īpašs piešķirums netiks paredzēts arī turpmāko gadu budžetos.

⁷⁶ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 8. panta 1. daļa.

⁷⁷ Latvija, [Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums](#), 2022. gada 5. marts, 13. pants.